

A Keszthelyi Helikoni Ünnepségek rövid története 1817—1819-ig

A Georgikon megalapításának 200. évfordulóján, 1997-ben méltán emlékeztünk tisztelettel az alapító mecénásra: gróf Festetics Györgyre. Tudnunk kell azonban, hogy legnagyobb művén, a Georgikonon túl, még számos területen alkotott maradandót. Ide kell sorolni a nyelv, az irodalom érdekében kifejtett tevékenységét. Ide tartozik a Magyar Minerva könyvsorozat elindítása, a számos iskola - köztük a csurgói gimnázium - alapítása és a híres Helikoni Ünnepségek megrendezése is. Tanulmányommal ezek történetének rövid összefoglalására vállalkoztam.

A magyar nyelv megújítása

A XVIII. század második felén túl a közép- és főnemesek egy része kezdett szembefordulni „a század első felének szinte mindenre kiterjedő, klerikális és jogi latinságával, valamint ennek fő hordozóival, az elnémetesedő magyar arisztokráciával s a magas klérussal.” - szögezik le Klaniczay Tibor, Szauder József és Szabolcsi Miklós az 1961-ben megjelent *Kis magyar irodalomtörténet* című könyvükben. Mozgatórugó: a francia felvilágosodás és a bécsi udvar kozmopolita kultúrájának felcserélése a német nemzeti nyelvre. Magyarországon is a nemzeti nyelv megteremtése lett a fő szempont, és természetesen egy ebből újjászülető magyar irodalom. A XIII. és XIX. század fordulóján a különféle áramlatok: latinos franciás, németes és magyaros iskoláknak erői összefonódnak abban a nemzeti reform-mozgalomban, amelyeknek mérközéseiben, óvatos maradiságában és lázadó forradalmiságában, roppant egyéni és társadalmi erőfeszítéseiben megszületik az újkor nemzeti Magyarországa. „Ez új Magyarország szellemének egyik legjelentékenyebb kifejezője és alakítója a megújított magyar nyelv” - tudjuk meg Keresztury Dezső *A magyar irodalom képekönnyve* című műből. Évszázados törekvések váltak valóra: megszületett a magyar szépirodalom önálló intézménye, a magyar szellemiséggel telített iskola, színház, dráma, opera, hírlapirodalom, folyóirat, kritika, regény, útirajz, a nemzeti líra.

Kulturális szervezkedés indult Kazinczy Ferenc kiszabadulása után (1801), de méginkább Bányácskára (Széphalom) költözését követően (1806),

személye körül kialakult irodalmi kört Szerb Antal az „irodalmi diktatúra intézményének” nevezte el. Széchényi Ferenc gróf 1802-ben könyvtárát a nemzetnek ajándékozta, mely alapja lett a Magyar Nemzeti Múzeumnak. 1804-ben a Magyar Kurír nyelvi pályázatot írt ki, melyre 21 munka érkezett. 1806-ban megindult Kultsár István lapja, a Hazai Tudósítások (később: Hazai 's Külföldi Tudósítások). 1808-ban kiadják az első magyar nyelvű irodalomtörténeti rendszerezést, Pápay Sámuel: *A magyar literatúra esmérete* című művét.

1811-ben Kazinczy *Tövisek és virágok* címen epigrammagyűjteményt jelentet meg, amellyel megindult a nyílt nyelvújítási harc. Még ebben az esztendőben jelent meg ugyancsak Kazinczy tollából a *Poétái episztola Vitkovics Mihály barátomhoz*, melyre a Szatmár megyeiek Mátészalkai Hőgyész Máté álneven válaszoltak. A nyelvújítási programot Kazinczy a *Báróczy minden munkáji és az Újhelyi Dayka Gábor versei* című munkák előszavában fogalmazta meg 1813-ban. Ettől az időtől számítjuk a nyelvújítási harcot egészen 1819-ig, Kazinczy *Orthológus és neológus nálunk és más nemzeteknél* (Tudományos Gyűjtemény 1819) címmel megjelent munkájáig, amelyben elismerte saját túlkapásait is, de lándzsát tört a nyelvújítás fontossága mellett.

Dolgozatom témájából adódóan röviden, de külön kell foglalkoznom a *Mondolattal* és a *Felelet a Mondolatra* című kemény, sértő nyelvújítási kiadványokkal. A *Mondolat* 1813-ban jelent meg Veszprémben (Dicshalom). írója, Szentgyörgyi József, Kazinczy barátja volt, aki bár nem Kazinczy ellenes éllel fogalmazott, de nem értett egyet nyelvújításával. A végleges szöveget Somogyi Gedeon készítette el, aki - Kazinczyval ellentétben - csupán a mérsékelt nyelvújításnak volt híve. Bizonyos „typographiai” korrekciót Ruszek József is végzett a művön, azaz a *Mondolat* negyedik ívének kefelevonatát javította.

Kazinczy először azt hitte, hogy Somogyi Gedeon csak eszköz volt Ruszék, Kisfaludy és Téli Takáts József kezében. Takáts később maga is megvallotta Kazinczynak, hogy az igazi szerző Somogyi, és mint ilyen, őt kérte fel a *Mondolat* előszavának megírására, amit ő nem vállalt el.

A névtelenül kiadott munka vérig sértette Kazinczyt, hisz a címkép metszetén saját magát volt kénytelen látni, amint számárháton üget a Parnasszus felé. De az írás Berzsenyit is gúnyolta. A *Mondolatot* Szentmártoni Radó Sándor somogyi táblabíró küldte meg Kazinczynek.

A széphalmi mester köré gyülekezők közül Kölcsey Ferenc és Szemere Pál válaszoltak a sértésre az 1814-ben kiadott *Felelet a Mondolatra* című munkájukban. Kazinczy személyesen nem akart válaszolni, végül mégis írt ellenfeleinek a Tudományos Gyűjtemény 1818-as évfolyamában. Ekkor már barátai is-többek közt Kölcsey - intik túlzásaira, túlkapásaira.

Bár a dunántúli költők, írók jó része - főleg a Festetics György köré tömörülők - ellenségesen viselkedtek, Festetics meghívta a Helikonra

Kazinczyt, aki nem tudott elmenni, de versben válaszolt és barátainak írt leveleiben nagy tisztelettel emlegette a grófot. Festetics lépése a kibékítés útján éppen a legádázabb ortológus-neológus harc közepette történt, és talán ez készítette többek között Kazinczyt arra, hogy végül is megírja előbb említett vitázáró tanulmányát *Ortológus és neológus nálunk és más nemzeteknél* címmel.

A mecánás gróf

gróf Festetics György

A történések jobb megértése érdekében nem tekinthetünk el Festetics gróf életútjának kissé részletesebb megismerésétől sem.

Festetics György 1755. december 31-én született a Sopron megyei Ságon. Apját, Festetics (IV.) Pált, Mária Terézia emelte 1772. február 24-én grófi rangra. Ifjúkorában a katonai pályát választva, 1768 és

1775 között, a bécsi Theresianumban tanult. Apja kívánságára azonban elsajátította a jogi ismereteket és a nyelvek tanulásában is jeleskedett.

Megtanult németül, latinul, franciául, olaszul, angolul. Leveleket írt és jegyzeteket is készített e nyelveken. Kollár Adám Ferenc, az ifjú Festetics György tanítója így ír az apának, Festetics Pálnak 1776. június 23-án kelt levelében:

„Megvallom ugyanis, hogy nekem elemben még nem volt kellemesebb elfoglaltságom azoknál az óráknál, amelyekben az ő (Festetics György) szellemének és hihetetlen tanulási képességének tanúja lehettem.” De más kortársa is hasonló véleményen van: „Tanultt majd-majd az emberin Föllyül.” (Kövér János vörösi plébános). Ezért nem érthetünk egyet dr. Váczy János Festeticsről és a Helikonokról a Vasárnapi Újság 1886-os évfolyamában közölt tanulmányával, ahol ezt írja: „Maga a gróf, ha bírt is némi klasszikus és nagyvilági műveltséggel, szélesebb irodalmi jártassággal és ismeretekkel nem dicsekedhetett. Munkájához (...) élesebb szellem, szilárdabb akaratú és merészebb tekintet, körültekintőbb és mélyebb fogékonyság és hatalmasabb erély, szélesebb műveltség (...) kívántatott volna meg.”

Bécsben ismerkedett meg a mindenre fogékony fiatalember későbbi sógorával, Széchényi Ferenc gróffal, az Országos Széchényi Könyvtár és a Nemzeti Múzeum alapítójával. Ez a kapcsolata később is állandó, levelezés útján, de levelezésüket sajnos csak 1781-től ismerjük. Itt ismerkedett meg francia felvilágosodás irodalmával, melynek szelleme végigkísérte életén. Híve volt II. József felvilágosult uralmának, ugyanakkor féltette is nemzetünket, hisz 1781. február 21-én azt írta Széchényinek, kastélyában egyelőre csak kezdetei vannak meg egy nagyobb könyvtárnak, amely „arra van szánva, hogy hazafiakat képezzen”. Festetics valószínűleg ebben az időben került kapcsolatba a szabadkőművesekkel és Bécsben - amint Keresztury Dezső sejteti - a Wahrheit im Orient” (Az Igazság Keleten van) páholy tagja lett, névjegyzéki száma: 488. Abafi Lajos a magyar szabadkőművesség történetírója szerint Festetics az Igaz egyetértéshez páholy tagja (is) volt.

Festetics apja kérése ellenére a polgári pálya helyett a katonait választotta. 1778. július 16-án belépett a Nádasdy ezredbe, majd 1779-ben átlépett a Barco ezredbe, ahol másodkapitányi rangot kapott. Ugyanebben az esztendőben Mária Terézia kinevezte valóságos kamarássá. 1787. szeptember 20-án, saját kérelmére, a császár a Graeven huszárezredhez helyezte át, ahol 1788. november 3-án alezredessé léptették elő.

A nemesség alkotmányos jogainak védelme érdekében, de az 1790-ben Bécsből Budára hozandó korona őrzésének ürügyén nemesi bandériumokat szerveztek. Zalában az 1790 márciusában megtartott megyegyűlésen gróf Fekete Jánost választották vezérnek, Festetics Györgyöt pedig az egyik prefektusnak. Festetics 1500 forintot ajánlott fel a bandérium céljaira. Május

21-én Keszthelyen a bandérium és saját ezrede a Graeven huszárezred tisztikarát meghívta közös vacsorára. Ez a találkozás nem volt véletlen és nem volt politikamentes sem. Az uralkodó előtt is világossá vált, hogy ezek a bandériumok kiképzőhelyei lettek azoknak a nemes ifjaknak, akik egy általános felkelés esetén a felkelők vezetőivé válhatnak. Ez reális veszély volt az uralkodó számára.

1790 júliusában Festetics több tisztársával együtt-többek közt Laczkovics Jánossal, a későbbi Martinovics-féle összeesküvés vértanújával – folyamodványban fordult a pozsonyi rendekhez. Tisztázandó lenne, hogy ebben Festeticsnek milyen szerepe volt. Ki volt a levél értelmi szerzője: Laczkovics vagy Festetics? Tény az, hogy Festetics írta alá elsőnek. A folyamodvány a következőket tartalmazta:

- a magyar alakulatok béke idején Magyarországon tartózkodjanak,
- csak magyar tiszteket alkalmazzanak bennük,
- vezényleti nyelve magyar legyen,
- a legénységgel a bánásmód legyen emberséges.

A feliratnak beláthatatlan következményei lettek. A haditanács javaslatára Lipót Festetics büntetésének ügyében a következő határozatot hozta:

- 14 napi elzárás Bécsben,
- utána erőteljes rosszallást kell kapnia viselkedése miatt,
- a parancsnokság alól fel kell menteni, utána anélkül, hogy Budára utazhatna, azonnal Németalföldre kell vezényelni a La Tour ezredhez, ám ha ez ellen kifogást emelne, elbocsátással kell megfenyegetni.

Festetics a büntetést szó nélkül tudomásul vette. Súlyosabb büntetést azért nem alkalmaztak, mert országos botrányal számoltak. Ezt követően Belgiumba, majd Milánóba vezényelték.

Mivel az olaszországi tartózkodás alatt a gróffal szemben nem merült fel semmi kifogás, az uralkodó Festetics feleségének személyes kérésére, közbenjárására és Stein tábornok pozitív jelentésére 1791. május 19-én megengedte a „rebellis grófnak”, hogy a hadsereg kötelékéből eltávozhasson. Festetics ekkor hazaköltözött Keszthelyre és megkezdte birtokainak rendezését.

Utolsó nyílt szembehelyezkedése az udvarral az 1797. áprilisi Zala megyei gyűlésen történt. Az 1796-os országgyűlés a birodalomra, az országra törő francia sereg megállítására nemesi felkelést hirdetett meg. A megyegyűlésen felolvasták az insurrekciót elrendelő királyi parancsot, de Szapáry Péter, Festetics György és Skubics János a vitában az insurrekció ellen szavaztak. Skubics még azt is mondta: „Ha béüt az ellenség, fogjunk

vele kezét.” Így a megyegyűlés végül is csak 200 gyalogost és 200 lovast állíttatott ki és egyben reguláris hadsereget kért a megyébe.

Az udvar megdöbbsent a hír hallatán és azonnal vizsgálatot rendelt el. A leggyanúsabb természetesen Festetics lett. Jogosan, hisz ő mondta tollba a királyi leiratra adott megyei választ. Bár József nádor, aki végül kézbe kapta a vizsgálat eredményét úgy nyilatkozott, hogy felségsértés ténye nem áll fenn, Festetics mégis elvesztette kamarási kulcsát és Ferenc megtiltotta az udvarnál való megjelenését is. Ferenc határozottan tartott Festeticstől, főleg azóta, mióta Martinovics - kihallgatásai során - bizonyos ügyekben (melyek nem bizonyultak végül is valósaknak) Festetics nevét is említette.

Ezután az incidens után - úgy tűnik - a politikától visszahúzódó gróf teljes erejét gazdálkodási és kulturális célokra irányította. Megalapította a csurgói református gimnáziumot, mely ügyben nagy segítője volt Nagyváthy János.

A gimnázium alapkövét 1795. április 30-án rakták le, maga az épület 1798-ra készült el. A keszthelyi gimnázium megmaradása érdekében magára vállalta, hogy az apja által alapított intézmény tanári karát bővíti. Ugyancsak magára vállalta a gimnázium 6 osztályúvá való bővítésének anyagi vonzatát. Nemesi konviktust, líceumot létesített. 1803-ban Festetics pesti palotájában is berendeztetett egy nemesi konviktust, öt fő részére, azoknak, kik a pesti egyetemre jártak. 1800-ban Festetics jóvoltából a következő iskolák álltak fenn Keszthelyen: 3 osztályú elemi iskola, polgári iskola, zeneiskola, rajziskola, gimnázium a konviktussal, tanítóképző, Georgikon.

A Georgikont legnagyobb alkotásaként tartjuk számon. 1797-ben nyitotta meg kapuit Nagyváthy János és Tessedik Sámuel segítségével, a Festetics György által létrehozott intézmény. Európa első rendszeres gazdasági intézete volt. A Georgikon nyolc szakiskolát egyesített magában:

Tudományos gazdasági iskola
Parasztiskola
Pristaldeum
Erdész- és vadásziskola
Mérnök- és építésziskola
Gazda-asszonyképző
Kertész-szakácsiskola
Ménestester- és lovásziskola.

A Georgikonba való felvétel feltételei: *vallásra, nemzetiségre és származásra való tekintet nélkül* (kiemelés tőlem. Cs.G.) jó magaviselet, ép, egészséges test, latin, magyar és német nyelv ismerete és hogy „philosophiát vagy legalább 6 deák oskolát jól végzett legyen”. A Georgikon élén az archon állt (1805-től). Kezdetben az archont a tanárok sorából a gróf nevezte ki, később a választást a tantestületre bízta.

A Georgikon megalapításának évében (1797) bocsátotta vízre a Balaton akkori legnagyobb vitorláshajóját a Phoenix gályát. Ez a 3000 mázsa teherbírású sószállító hajó gyakran szolgált luxuscélokra. 1801 nyarán 150 vendéggel a fedélzetén Balatonfüredre látogatott a gálya. Utazott rajta Richard Bright angol világjáró is, aki erről könyvében számolt be.

Festetics adományaival azonban nemcsak Keszthelyt tisztelte meg. Az 1802. évi országgyűlésen 40000 Ft-os alapítványt tett, hogy annak kamataiból „addig is, amíg Magyarországon a hadi tudományoknak taníttatása felállítatik”, három olyan nemesi származású ifjú részesülhessen Bécsben magasabb katonai kiképzésben, akik Magyarország „jelenlegi” területéről származnak, vagy Erdélyből, vagy Partiumból valók.

A gazdag főúr évi 1000 forintos támogatásával indult be Péteri Takács József szervezésében az első magyar könyvkiadói vállalkozás, a *Magyar Minerva* 1798- 1812-ben.

A bécsi udvar véleménye lassan javult Festeticsről. A döntő fordulatot az 1801 - es esztendő hozta meg. József nádor 1801. augusztus 23-án, Velencéből jövet Keszthelyre látogatott. A nádori látogatás fénypontja a georgikoni szántás volt. József főherceg római felső palástban jelent meg a Georgikon szántóföldjén, megfogta az eke szarvát és néhány barázdát szántott. A nádor udvarmestere, Szapáry gróf vitte az ostort, Festetics pedig az ökröket vezette. (Ez a jelenet látható a Numisma Oeconomicum érem egyik oldalán.)

Festetics romló egészségéről több levél is tanúskodik. Az utolsó Helikonokra a gróf rossz közérzete, majd valószínűsíthető agyvérzése nyomta rá a bélyegét, bár mindvégig bőkezű házigazdának bizonyult. 1819. április 2-án halt meg Keszthelyen. Sírja a keszthelyi középkori gótikus templom kriptájában van.

A Helikoni Ünnepek áttekintése

A keszthelyi iskolák által 1804-től elindított ünnepélyek, ahol zene, tánc, szavalat, felolvasás volt műsoron, méltán nevezhetők a Helikoni Ünnepek elődeinek. Ezeken a (Georgikon hallgatói, a liceum és a gimnázium tanulói vettek részt. Mivel ezek a rendezvények jobbra csak diákköri előadásokként, illetve vizsgaként értékelhetők, jelen esetben kevésbé érdekesek számunkra. A figyelmet arra az öt összejövételre kell összpontosítanunk, amelyek 1817. február 12. és 1819. február 16. között zajlottak, minden év februárjában a császár születésnapján, és májusban a Georgikoni vizsgák alkalmával. Mindenekelőtt a névválasztásról kell szólni. Egyértelmű, hogy az ünnepeket irodalmi összejövételként kell számon tartanunk, de nem kevésbé voltak tudományos, zenei, színpadi művek

bemutatásának alkalmai is. Tehát a műzsák találkozóhelye, mondhatjuk, s így Helikon.

Tóth István azonban *A Keszthelyi Helikon nevének eredete* című tanulmányában, amely 1980-ban jelent meg a Múzeumi Kurír negyedik köteteként Debrecenben, rávilágít Festetics szabadkőműves kapcsolataira. Bizonyítja, hogy Helikon Testvér azonos Festeticcsel s részben innen eredezteti az ünnepségek nevét.

Berzsényi Dániel 1816. november 15-én egy levél kíséretében elküldte verseinek második kiadását Festeticsnek, és fájdalmasan panaszolta a grófnak: „Rumi megajándékozza engem a Georgikonnak legújabb nyomtatványival. Elhültem-elhaltam látván, hogy azok mind németek! - Én Keszthelyben egy magyar Weimart óhajtok látni! A nemzetiség minden, s nincs e nélkül semmi boldogság. Minek töltjük csüreinket, ha azokat oltalmazni nem tudjuk, nem tudjuk pedig, ha nemzetiségünket elvesztjük. - De engedjen meg Excellentiád ezen hazafiúi gyengeségemnek! mert valóban gyengeség ily semminek, mint én, a nemzetről aggódni; Excellentiád gondja az, mert oly dicső épületnek rakta le talpköveit, melyet csak a haza omladéka temethet el.”

Berzsényi tehát felvetette egy irodalmi központ megvalósításának lehetőségét, a „magyar Weimar” eszméjét. Festetics valószínűleg ekkor már érlelte magában a gondolatot: megszervezni birtokán a költők, írók, tudósok, a honorácior értelmiség összejövételét, hisz körülbelül két hónap múlva megérkezett Niklára, Berzsényihez Festetics helikoni meghívója: „Azért - írja a gróf - kik hívásunkat nem vetik meg, hogy összevetett vállakkal ezen töretlen ösvényen tanácsot adjanak és vezéreljenek hogy beteljesedjen a Niklai Bölcsnek, akinek dicshírét halandóság köde el nem éri, előremondása, íme, itten, Keszthelyen Böjtelő havának, azaz Február 12-én akarván Felséges Urunknak születése napját ülleni, az Ifjúságot, Helikonra vezetni kívánjuk, hogy az úgynevezett declamatio által a magyar, német és deák írásszerzésben jó ízlésre kapjon. De a Helikonra vezető Kalauz nekünk szükséges. Bátorkodunk tehát a somogyi Kazinczyra vetni szemeinket, és azon napra való maga-megalázására kérni. Lesznek talán több pártfogóink is, oktatóknak, mint kell az idővel élni s bölcsen örülni.”

A Helikoni Ünnepségek deklarált célját ismerjük. A *Helikon I.* című Keszthelyen 1818-ban megjelent könyv, amely az 1817-es helikoni verseket tartalmazza, előszavában így ír: „A’ Poezis volt minden más szép mesterségek, ’s találmányok közül az első, melly által a’ Népek eredeti vadságjokbul ki vetközvéen meg juhászodtak és az ékesen szólló Férfiak voltak mindig a’ törvényhozó szabad Nemzetek díszei, s jossoknak választott őrjei.” - A serdülő ifjúság gondos nevelése a cél és fáradozni kell még „szívén és művelődésén segíteni”. „Illy szent célra, és nemes vígbül állott fel 1817 Esztendőben a’ Keszthelyi Helikon is, mellyben három Felvigyázók, és annyi Segédek ügyellése alatt, mind a’ Georgikoni mind a’ Lyceumi Ifjak ’s

Humanisták magokat az ékes előadásnak mindegygyik nemében, deákul, magyarul 's németül holnapoként gyakorolhatják, szabad kényökre hagyván a' fel adott tárgyakon kívül, mást is ha tetszik, tsak szerelmes, vagy illetlen dolog ne legyen, választani; melly folyó, és kötött beszédbéli kidolgozásokbul azután a' jobbak, kivált a' hűsz rendes Stipendiatusok, nyilván való próbákat is tartoznak kétszer esztendőnként adni: Egyszer Februarius 12-dikén mint Felséges Urunk ditső születése napján, másodsor a' gazdasági látogatás alkalmatosságával Májusnak a' végén."

Festetics ugyanekkor elküldte meghívóit többfelé. Ebben nagy segítségére volt Asbóth János, a Georgikon igazgatója. Horváth Adám is kapott meghívást - aki Berzsenyihez hasonlóan - erről azonnal értesítette Kazinczyt, és reményét fejezte ki, hogy Keszthelyen találkozhatnak: „...én pedig elébb már úgy hallottam, hogy Téged is meg hívnak, és ígérkezél is. (...) némely fiatal barátaim azt hitték, 's most is hiszik, hogy Te is ott leszel és kérték, hogy veled őket ismertessem meg."

Kazinczy Ferencet azonban nem hívták meg. Nem tudni, mennyi köze volt ebben személyesen Festeticsnek, mennyi a Helikon közvetlen szervezőinek, de tény az, hogy a gróf sem szerette túlzottan a nyelvújító mozgalom Kazinczy-féle irányvonalát, ezt több ízben is kifejtette.

Az első Helikoni Ünnepre 1817. február 12-én került sor. Horváth Adám egy nappal előbb érkezett a grófi udvarba, hogy még az utolsó simításoknál segédkezhessen. „Este megérkezett Berzsenyi betegen, Kisfaludy egészségesen.” - írja később Kazinczynak. Majd megérkezett Dukai Takács Judit, Fáy Barnabás kir. udvari tanácsos és referendárius, Szegedy Ferenc, cs. és kir. kamarás Zala megye első alispánja.

A vendégek február 11-i megérkezésüket követően a Királyi Gimnázium Palotájának (premontrei kolostor) nagytermében vettek részt az ünnepélyes megnyitón. Itt adták elő a filozófiai liceum hallgatói Fejér György *A nevelők* című színművét. Szerepeltek a Zeneiskola növendékei is. Este fényben ragyogott a kivilágított premontrei kolostor, a gimnázium.

Február 12-én a gótikus plébániatemplomban Ruszek József hahóti apát személyesen celebrálta az énekes nagymisét, ahol Festeticsen és vendégein, a tanulókon kívül számos keszthelyi lakos is megjelent.

A tulajdonképpeni felolvasásokra a Georgikon épületében került sor. Berzsenyi így tudósít a helyszínről: „A Helikon épülete theatrum-forma. Az emelet közepén áll az asztal és szék, melyen a' munkák olvastatnak 's declamáltatnak, körülötte pedig mindennemű muzsikusok... A' nézők előtt ismét egy asztal, melyre a beküldött írások rakatnak.” Az ünnepet a Georgikon archonja, Liebbald Gyula nyitotta meg, majd Jánosy (Jánossy) József professzor kért szót. Utánuk a diákok következtek, végezetül Dukai Takács Judit és Asbóth János olvasta fel egy-egy versét. A beküldött művek

közül számosat ismertettek. Így olvasták fel Horváth Ádám *Uraniaját* is. A műsort követően Festetics 4500 forintot osztott ki jótékonyági célokra.

Az ebédre a grófi kastélyban kerül sor, majd a Georgikoni fás kertben Gyöngyösi István és a jelenlévő költők, írók tiszteletére egy-egy madárberkenyét (*Sorbus aucuparia*) ültettek.

Az ünnepség ideje alatt sem szünetelt az írók, költők között a nyelvújítás kapcsán kibontakozott harc. Nem volt kétséges, hogy Berzsenyi és Horváth Ádám Kazinczy pártján állnak és ugyancsak kemény és hathatós érvekkel felfegyverkezve lehel csupán őt a gróf bizalmába ajánlani. Jól tudjuk ma már, hogy Festetics nagy embernek tartotta Kazinczyt, különben nem írta volna Berzsenyinek, hogy egy somogyi Kazinczyt lát benne. Ezt támasztja alá Kazinczy Döbrenteinek írt levele egy mondata is: „(Berzsenyi) írja, hogy Festetics felőlem sok jót monda, de nem szereti Németizmusaimat, az ellen harcolni kell.” (Horváth Ádám is írt Kazinczynek, de addig, míg Keszthelyen Kazinczyt védte, most Kazinczyval szemben a gróftól védelmezi: „...a’ Gróff felüled egészen rosszul van elhítelve.” S mikor Horváth ecsetelte Festeticsnek Kazinczy érdemeit és pozitívumait, a gróf „úgy tetszik, hogy látszott térni”. Nehezebb helyzetben voltak Berzsenyi és Horváth Kisfaludyval szemben. Ő vérig sértődött a széphalmi mester Himfy-kritikájától. Berzsenyi nehezen, de megpróbál közvetíteni, ám nem ért el többet, mint azt, hogy Kisfaludy „nem haragszik, de barátságot nem ígér”.

Az események lefolyásáról a korabeli újságok, elsősorban a Magyar Kurír és a Hazai és Külföldi Tudósítások számoltak be, de emberi közelségbe mégis azok a levelek hozzák, melyeket Berzsenyi és Horváth Ádám Kazinczyval váltottak. Szinte egészen apró részletekbe menő epizódokról értesülünk.

Ilyen a következő történet is. A gróf által rendezett ebéden vagy vacsorán Festetics kínálta az összejövétel fiatal, kedves és bájos költőnőjét, Dukai Takács Juditot (Dudit), aki attól a boldogságtól, hogy dukai magányából kiszakadva „igazi” költők között főúri vendéglátásban lehet része, valószínűleg az evés helyett inkább környezetére figyelt. „Kisasszony - szólt Kisfaludyné epésen - már most nem módi ám a konyhán jóllakni, hanem itt benn kell enni. A gróf mosolygott és kérte Dudit, hogy senki kedvéért a gyomrát el ne rontsa.” Berzsenyi ezt felháborodva írja barátjának, aki azután kiváló levelező lévén, Berzsenyi szavait szinte szó szerint idézve, „világgá röpíti” az eseményt. Ma már nehéz lenne kideríteni, mi okozta Kisfaludyné Szegedy Róza minden kétséget kizáróan éles megjegyzését, de elképzelhető, hogy a vallásos, istenfélő családi ház légköre, a zárdái nevelés annyira zárkózottá tette a 42 éves asszonyt, hogy végtelenül zavarhatta a 22 éves Takács Judit virgonc, kedélyes, férfiakat bámulatba ejtő lénye.

Kazinczyt a keszthelyi összejövétel, ha látszólag hidegen is hagyta, valójában nagyon is izgatta. Olyannyira, hogy a Helikoni Ünnep napján így

írt Berzsenyinek: „Te tehát ma Keszthelyt vagy az istenek asztalánál, qous inter recembeus purpureo bibis ore nectar, élj szerencsédde kedves Barátom én oda nem mehetek, nem csak mert meg nem hívtattam, hanem azért is, mert oda nem illek”. Ez a levél világosan bizonyítja, hogy Kazinczyt nagyon is érzékenyen érinti a „nem meghívás”, és szívesen ott lenne a helikoni társaságban. Ezt bizonyítja a levél dátuma (február 12.) és ezt, hogy szerencsének titulálja Berzsenyinek ottlétét. Ha nem is jelenik meg, barátai leveleiből, az újságokból szinte mindenről tud, véleményt alkot és ezt megosztja barátaival is. Ekkor még „bohóságnak” tartja az egész Helikont, s magának sem vallja be, hogyan érez felőle.

A február 12-én este véget ért ünnepségről a Tudományos Gyűjtemény 1817. III. kötetében „egy jelen volt vendég” (Kisfaludy Sándor) írt lelkes cikket *A Keszthelyi Helikon* címmel. Erre a tudósításra gúnyosan és lenézően, ám felettébb gyanús szemmel írt visszhangot a bécsi Vaterländische Blätter für Österreich 1817. évi 5. száma. Idézem egy részét: „Helikon. Ófelsége a császár és őfelsége a császárné születésnapja alkalmából rendezett ünnepélyek leírása. Az ilyesmi voltaképpen politikai röpiratokba való. Mi nem látunk semmi tudományos szempontból jelentőset az ilyen ebédekben és vacsorákban...” Vagyis - írja Merényi Oszkár-a bécsi újság szemében az a keszthelyi Helikon ünnepély, amelyik költőnk számára egy új magyar világ kezdetét jelentette, csupán egy gyanús politikai lakmározás volt, amelyre a célzatos tudósítás mintegy a rendőrség figyelmét is felhívta a biztonság kedvéért... A Tudományos Gyűjtemény 1818. II. kötetében imígyen utasítja vissza a bécsi újság támadását: „Sok rossz akarat, irigység, vagy gonosz lélek kell ahhoz, hogy politikai lakmározásnak nevezzék az ünnepet.”

Amint látjuk, nem volt zökkenőmentes a még ennyire körültekintően megrendezett ünnepély megítélése sem. Ez a szituáció kitűnően mutatja a kor bizalmatlan, mindenben rebelliót kereső, a császári udvarból kisugárzó légkörét. Ha Festeticset, a Helikont megítéljük, ezt is figyelembe kell venni.

Az 1817 évi májusi ünnepély a Georgikoni vizsgákhoz volt kötve. A német nyelvű Vereinigte Ofner und Pester Zeitung június 8-i számában lelkesen tudósít a vizsgákról és a Georgikont az egész osztrák birodalom egyedülálló kultúrintézményének tartja, amely az új magyar kultúrtörténet csillogó fénypontja.

Horváth Adám, Dukai Takács Judit, Kazinczy Klára vettek részt az ünnepségen. Sem Kisfaludy, sem Berzsenyi nem jelent meg. Berzsenyi ekkor már nagyon beteg volt, nehezen mozdult. A hivatalos személyek közt báró Pásztoryt, a Mária Terézia Kend lovagját, Sopron vármegye első alispánját, Szabó Ignácot, Sopron vármegye főjegyzőjét, Nitzky Józsefet köszönthették.

Ezeken a májusi ünnepeken elsősorban a végzős georgikoni hallgatók tudása mérettetett meg. Mezőgazdasággal kapcsolatos dolgozatokat olvastak

fel: Márton Ferenc, Nagy József, Nagy Zsigmond hallgatók. Ezt követően a beérkezett tudományos értekezések ismertetésére került sor (Asbóth János, Kehr Vilmos, Rummy Károly György, és így tovább).

Ezután magyarázattal egybekötött termékbemutatót tartottak: különféle gazdasági eszközöket, nyíró ollót, ekéket láthattak működés közben. Az ülést követően Festetics gróf hazai és külföldi személyeknek georgikoni assessorságot osztott, többek közt Tessedik Sámuelnek, Rummy Károly Györgynek, Asbóth Jánosnak. Asbóth egyidejűleg megkapta a georgikoni láncot is. Az irodalmi tevékenység itt a második helyre szorult, a második napon, május 22-én, a Declamatoriumban hangzottak el a felolvasások. Először a diákok, majd Dukai Takács Judit, Kazinczy Klára és Horváth Adám következtek. Este a premontrei kolostorban zeneestre került sor Festetics Ernő klavíron játszott, Ruzitska Ignác, veszprémi zeneszerző hegedűn, Lehrmann József, a Georgikon kertészet tanára flótán.

Kazinczy ekkor sem volt Keszthelyen. Még márciusban megírta, megenyhülve a Helikon iránt, Berzsenyinek azt, hogy „a mit Festetics cselekvék, az nem csak szép, hanem nagy is 's idővel nagy hasznot hajthat. (...) Óhajtom látni Keszthelyt miattad és Dudi miatt is, de májusban abból semmi sem lehet, erszényem sem engedi most tennem azt az utat”. Május 21-én ért véget a kétnapos vizsgaünnep.

Berzsenyi 1817. szeptember 8-án olvasta Kölcseynek műveiről írt bírálatát, amely később szinte teljes elnémulásához vezetett. Berzsenyit szíven ütötte az ingerült kritika, amely az utókor bírálata szerint sem volt teljesen meggyőző és igazságos. Mégis megírta és elküldte Festeticsnek a kért ódát, melynek címe *Felséges Királyunknak Keszthelyre váratásakor* és egyéb más mellett ezt írja a grófnak: „Ha meg tudhatom mikor lesz a solemnitás, elmegyek, mert én Excellentiád genialis lelkének munkáiban nagy gyönyörűséget találok 's mert igen óhajtom hazámnak atyját hazámnak legnemesebb fiájával együtt látni.”

Tehát úgy vélhetjük, ennek a levélnek az olvasása után, hogy nem elsősorban Kölcsey kritikája, de egyre jobban elhatalmasodó betegsége akadályozta meg Berzsenyit abban, hogy a következő Helikoni Ünnepeken részt vegyen.

A harmadik, egy napig tartó, 1818. február 12-i Helikoni Ünnepség irodalomtörténetünk szempontjából talán az egyik leginkább figyelemreméltó. A régi helikonosok közül csupán Dukai Takács Judit jelent meg. A felolvasások a Georgikon épületében voltak. A rendezvény után a vendéglátó gróf jutalmakat osztott ki, Horváth Adám szerint szép summákat. Berzsenyi és Virág Benedek távollétükben 200-200 forintot, Fejér György 300 forintot, míg a jelen lévő Dukai Takács Judit, úgymond „gombostűre” 100 forintot kapott. Ekkor Csokonai és Kazinczy tiszteletére ültettek fát.

Festetics már beteg volt. Horváth Adám erről így számolt be Kazinczynak 1819. április 10-én: „Ő magamként, igen vidám beteg volt, s mennél inkább közelített halála, annál játszibb, sőt valóban enyelgő (...) Szél ütése után rossz volt a gyomra (...) A minap Helikon után tsakhamar lebetegedett.” A beteg grófnak azonban volt gondja arra, hogy Kazinczy tiszteletére fát ültessenek a Georgikoni kertben. Kazinczy mélyen megindulva köszönte meg Festeticsnek:

„Nagy Méltóságú Gróf!

Kegyelmes Uram!

Azt a' figyelmet, mellyet erántam ezidei innepén Keszthely mutatott, engem egészen váratlanul ére: nem hittem, hogy akár a' Helikon, akár annak nagy lelkű Alkotója méltónak ítéltesse e' megtiszteltetésre, melly az ott meg nem jelent Írók közt nekem jutott legelébb. Mely kész voltam volna én megosztani az új Olympia' pályáágát két barátimmal, kiket szívem szeret - Virággal és Kissel! De tisztelem Excellentziádnak okait, ha nem értem is, 's köszönöm a' legforróbb hála' köszönetével kegyességét. Méltóztassék elhinni Excád, hogy annak a' nagyragyogású polgárnak javalása, kit annyi érdemek tettek halhatatlanná közöttünk és az egész Európa előtt, nekem kedvesebb minden bérnél, mellyet a' szerencse olykor ingyen ad, olykor gondolatlanul még hullogat is. Bár maradékink, kik érdemeinket igazában fogják megszabni, mint a' jelen kor, javalhassák e' tettet! Bár későbbi dolgozásaim méltónak kiálthassanak szerencsémre, mellyet most egyedül az Excád jóságának köszönhetek!

Keszthelyhez csatolva e' kegyesség által, igyekezni fogok még e' nyáron megjelenhetni Excád előtt, hogy végre ne legyen okom pirulni, hogy soha nem láttam azt a' nagy férjfit, a' kinek emlékezete örök áldásban lesz a' Nemzet előtt, s' annak mások által is irigylett Alkotásait. Hat testben és lélekben ép gyermek' atyja lévén, 's elfogva ezeknek nevelési gondjaik által, e' szerencse még eddig nem lehetne enyémm; illő hogy azt magamévá tegyem, 's Kisfaludyt 's az én Berzsenyimet 's a' szeretetre-méltó Malvinát meglássam, meglássam Szigethet és Csáktornyát, hol a' két Zrinyi a' dicsőségnek élt. Az ilyenek' látása alatt emelkedik a' szív, s' az az érzés az enyémből által fog menni a' másokéba.

Maradok a' leghívebb tisztelettel Exdának

Széphalom, Martz. 25d. 1818.

aláz.szolg.

K.F.”

Kazinczy tehát örült és mindenkinek megírta a nem várt megtiszteltetést. „Tavaly négy jelen volt író koronáztatott meg, 's ha akkor mások is jelen voltak volna, akkor is ültettek volna fát magoknak: én a' meg nem jelentek közt első kapám e' megtiszteltetést. Miért én? Kit Tuladuna

nem szeret.” - közli Szentgyörgyi Józseffel. Némi fenntartása azonban kétségkívül maradt, mert Döbrenteinek felteszi a kérdést: „Még nem tudom, az én fám nem bodza e?” Azután gondolataiba merülve tépelődik tovább: „Mely nemű fát ültettek nekem, nem tudom 's bár Malvina (Dukai Takács Judit) ültette volna! Ha valaha meglátom Keszthelyt, 's azt találják kívánni hogy ültessek valamit, én Báróczinak ákátzot, Daykának egy Lonicera tartaricát ültetek, nem magamnak semmit. Festeticsnek meg fogom köszönni hajlandóságának ezt a jelét.” — írja Szentmiklóssy Alajosnak. Majd azzal ostromolja Horváth Adámot, „nem írhatnád meg nekem, melly nemű fát vagy bokrot ültetett nekem is Csokonainak is a Keszthely Ura? Mi is sorbus aucupariát kapunk e ' mint ti. De ha erre felelsz, tudást velem kételkedést nem szenvedő bizonyossággal ”

Horváth nem volt Keszthelyen, így ő is csak Dukai Takács Judittól értesülhetett a Helikoni eseményekről. De Horváth válaszát sürgetve Kazinczy újból ír: „Festetics gyönyörű lényben ragyog máris. Ki tett ennyit a Nemzet fényéért? A' ki így fénylik, az nem bánom, sőt akarom, hogy teljes fényében ragyogjon. Csak azt nem szeretem, ha hamis fényel ragyog valaki, mert a hamis fény árt. Miattam ugyan akár igaz fényben, akár hamisban ragyoghat valaki, mert nekem vele - sem az egyikkel sem a' másikkal - nem árt, sőt az elsővel használ is - az igazzal.

Nagyon sajnálom, hogy ez idén nem láthatom Keszthelyt. Bár megláthassam valaha! S inkább óhajtom magát látni azt a valóban nagy embert, mint azt a' nagy helyet. Bár trónusra is ültették volna a' Végzések! Hol volnánk úgy!

Most már meg fogod nekem írhatni, melly nemű csemete van nékem ültetve a' Keszthely ligetei között, 's erre nagyon kérlek. Nem hiúságból kérdem ezt, hanem azért, mert hálátlan volnék, ha ez nem interesszalna.”

Horváth megnyugtatja, hogy ő is madárberkenyét kapott, és ennek megírja az okát is: „Februáriusban nem minden fát lehet bizonyos reménységre ültetni, a' mint hogy Gyöngyösié ki is száradt, de mást tettek helyébe, úgy hogy az idei Innepen ismét élt.”

Kazinczy örült és elhatározta, hogy a következő Helikonon ő is részt fog venni, ha nem is a Georgikoni vizsgák alkalmával, de februárban mindenképp.

Az 1818. májusi vizsgákról, ünnepről aránylag többet tudunk, mert hosszú útleírást kapunk a Hazai és Külföldi Tudósítások szerkesztőjétől, a Georgikon assessorjától, az ifjú gróf, Festetics László volt nevelőjétől, Kultsár Istvántól. De részletesen beszámol a Magyar Kurír is a történekekről. Horváth Ádám, Kazinczy Klára, Dukai Takács Judit voltak a gróf vendégei, de ott voltak Skerlecz József cs. és kir. major és camerarius, Villax Ferdinánd a cisztercita rend polányi adminisztrátora, Nagyváthy János, Pászthory báró. A vendégek május 19-én gyülekeztek, a felolvasásokra 20-án a Georgikonban

került sor. Festetics többeknek osztott assessorságot, így Fejér Györgynek, Ruszék Józsefnek, Kultsár Istvánnak, Nagyváthy Jánosnak, Szajdenschwarz Jánosnak, Pfahler Károlynak. A gróf Nagyváthy Jánost és Kultsár István 200-200 forint jutalomban is részesítette. Pászthory báró a georgikoni láncot kapta.

A tanulmányokat követően az irodalmi munkák felolvasása következett.

Ezen az ünnepen egy szomorú kötelességnek is eleget kellett tenni. Ugyanis Asbóth János georgikoni prefektust, a Helikon lánglelkű szervezőjét 1818. március 10-vel kinevezték a Ferenc-csatorna társaság által a kincstárból bérbe vett jószágok kormányzatának első ülnökévé. Így el kellett hagynia Keszthelyt. Dukai Takács Judit költeménnyel búcsúzott Asbóthtól. Ezután következett az ebéd, ahol közel 80 személyre terítették. Az ebédet követően a Georgikon bemutatására került sor. Megtekintették a juhaklokat, a svájci teheneket, a bikaistállót, ahol belterjes körülmények között tartották a marhákat. Megcsodálhatták a Georgikon múzeumát. Meglátogatták a tangazdaságot. Itt minden növénynek külön területe volt, amit a tanulók bármikor tanulmányozhattak.

Kazinczy megint nem jöhetett. Úgy tűnik, tervezett keszthelyi útjait fátumszerűen kísérték a balszerencsék. Most a jég verte el vetését, lovai megbetegedtek olyannyira, hogy sorra le kellett őket lövetni. Erre a sorsra jutott Wesselényi bárótól kapod kedvenc lova is. Még inkább sajnálta a távolmaradást, amikor kézhez vette Horváth Ádám július 7-én kelt levelét: „Keszthelyen nagyon vártt vendég voltál: leveledet a' Gróff nagy örömmel vette 's velem közleni akarta, de reá nem akadott. Gondosan tudakozta tőlem birtokodat, 's jövedelmedet; mert úgy voltál előtte festve, mint szegény: én mindenik extremumot tagadtam, de bizonyosat mondani nem tudtam. - Ő most is beteg, a Drávái Győzedelmi kapunál sem jelenhetett meg, hanem a' fiját küldötte.” Ha Horváth Ádám jobban informált és a valós lényeket tárja Festetics elé, a gróf bizonyára hozzájárult volna Kazinczy sorsának enyhítéséhez és a keszthelyi út költségeihez.

Kazinczy érezte, hogy a februári faültetésre valamilyen választ kell adnia. Nem akarta Festeticset megsérteni, ezért megírta a grófhhoz intézett versét, és egy levél kíséretében 1819. január 3-án elküldte neki. S amikor ismét kiderült, hogy nem utazhat Keszthelyre, arra kérte Horváth Adámot: „...ha Febr. megjelenysz, az innepen, te is kérd Ő Excját hogy ha a' Verset méltatlannak nem tartja, olvastassa fel (...) Nagyon leköteleznél, ha az ez idén tartandó Keszthelyi innep felől mingyárt tudósítanál.”

Nagyon jól tudta, hogy sokan vannak Keszthelyen „Tuladunaiak”, kik nem fogják kellő megértéssel fogadni az episztolát, ezért kíváncsi Festetics véleményére. „Égek tudni - írja Kis Jánosnak - mint vévé azt a Gróf. Mert a' Keszthely emberei ítéletét előle tudom.”

Az utolsó. 1819. februári ünnep nem 12-én, hanem 16-án zajlott. Ugyanis 12-e péntekre esett és a gróf babonából nem akarta az ünnepet aznap megtartani. Erről azonban Horváth Ádám nem tudott és már 12-én Keszthelyen volt. Később levélben megírta Kazinczynak, hogy Festetics a verset örömmel vette és elhatározta, hogy felolvastatja. Kazinczy örült, és gyorsan megírta véleményét Döbrentei Gábornak, miszerint „nem nagyítás az, midőn én ötöt Nádasdi Tamáshoz, Bethlen Gáborhoz, s a két Cardinálishoz hasonlítottam...”

Ennek az ünnepségnek nagy volt a programja, mintegy 24 mű került felolvasásra. Azonban Horváth Ádám, aki egy kivétellel minden Helikoni ünnepen részt vett, észrevette, hogy „nem úgy ment az Inneplés a' mint nekem megígérte.” (mármint Festetics Cs. G.). Ebben közrejátszott az idős Festetics rossz egészségi állapota, és nem utolsósorban, Asbóth János hiánya. Viszont itt volt Nagyváthy János, ki a cenzúra által kiadni nem engedélyezett munkáját olvasta vagy olvastatta fel (Magyar Fewdes és Zászlós Úr). A felolvasások után a „Honnyi Horátz”, Virág Benedek kapott 200 forint jutalmat Festeticstől.

Délután a diákok magyar nyelven előadták a *Themistocles* című „heroikus színjátékot” és ezzel fejeződött be az 1819. februári, egyben utolsó Helikon.

Megjegyzendő, hogy az 1818-as és 1819-es februári ünnepeken a gimnázium tanári karából a következők segédkeztek a rendezvény lebonyolításában: Petróczy Béla igazgató, Drinóczy György és Harmb Gábor. A „Heliconi ephorusok” e munkájukért fejenként 150 forint tiszteletdíjat kaptak.

A szokásoknak megfelelően ismét fákat ültettek a Georgikoni kertben. A faültetésnek két változatát ismerjük. A korabeli sajtó szerint Faludi Ferenc és Kis János kaptak fát, míg Kazinczy úgy tudja, hogy Zrínyi és Kis.

A Helikoni Ünnepségek visszhangja

Az utókor nem egyértelműen foglalt állást a Helikoni Ünnepségek megítélésében. Mind a mai napig a császár születésnapjának megünneplése szállka az ítések szemében. Ez jellemző a korábbi évekre, de még inkább a második világháborút követő időszakra.

Toldy Ferenc a Helikonok után mintegy negyven évvel csupán egy keszthelyi kör-félét emleget Festetics „augustussága alatt”, de a szereplő személyeket nem pontosan adja meg. Gyulai Pál értékelése talán még rosszabb: „minden magasabb cél nélkül folytak le (ti.: az ünnepek Cs. G.), melyek irodalmunknak használtak volna.” Váczy János hasonló szellemben ítéli meg a Helikonokat a Vasárnapi Újság 1886. évi 31-33 számaiban, azonban a Budapesti Szemlében 1905 szeptemberében megjelent dolgozata már sokkal árnyaltabban fogalmaz. Négyesy László írta meg az eddigi

legelemzőbb munkát e témában *Gróf Festetics György a magyar irodalomban* címmel. A tanulmány az 1921-es jubileumi Helikon pályadíjnyertes munkája lett. Szerb Antal szerint „az írói öntudat fokozásához ezek, a több éven át megismétlődő ünnepélyek, nagyban hozzájárultak”, Horváth János pedig a természetleírás fejlődésének állomását látja a Helikonokban. Úgy gondolom bátran azonosulhatunk, Keresztury Dezső ítéletével, aki a Keszthelyen 1963-ban megtartott Irodalomtörténeti Vándorgyűlésen így érvelt: a Helikon „jelentősége komoly volt, s hatása is méltó azokhoz, akik létrehívták. Újjászülető irodalmunk bölcsőjénél ott állnak a Keszthelyi Helikon géniuszai is.”

Az évtizedek múlása tehát az irodalomtörténetben is megteremtette a reális értékelés lehetőségét. Nem szabad elfelejtkeznünk arról, hogy Festetics György grófot a kor társadalmába, hierarchiájába, lehetőségeibe helyezve kell értékelnünk. Ha ezt tesszük, akkor egy hazájáért, annak irodalmáért, oktatásáért, haladásáért felelősséget érző férfi alakja bontakozik ki a múlt távolából. Olyan férfié, aki szinte valamennyi alkotásával nagy lépést tett a nemzettudat megalapozása terén.

* * *

Felhasznált irodalom

- Abafi Lajos: A szabadkőművesség története Magyarországon h.n. é.n. (1900)
Berzsenyi Dániel összes művei. Gondozta: Merényi Oszkár. Bp., Szépirodalmi, 1978
Berzsenyi Dániel költői művei. Sajtó alá rend.: Merényi Oszkár. Bp. Akadémiai, 1979
Cséby Géza: A Helikoni Ünnepek története 1817-1819. Egy. szakdolg. (Kézirat)
Cséby Géza: Adalékok Festetics György irodalompartoló tevékenységének összegzéséhez = Hévízi Almanach. A Csokonai Asztaltársaság találkozói I. Hévíz, 1992
Fülöp Géza: A magyar olvasóközönség a felvilágosodás idején és a reformkorban. Bp., Akadémiai, 1978
Georgikon 175. Szerk.: Sági Károly. Bp., Mezőgazdasági, 1972
Hazai 's Külföldi Tudósítások 1817, 1818, 1819 évfolyamai
Helikon I. Keszthely, 1818
Horváth János: A magyar irodalmi népiesség Faluditól Petőfiig. II. kiadás. Bp., Akadémiai, 1978
Kazinczy Ferenc levelezése Berzsenyi Dániellel 1808-1831. Kiadta: Kazinczy Gábor. Pest, Heckenast, 1860
Kazinczy Ferenc levelezései I.-XXII. köt. Kiadja: Váczy János és Harsányi István. Bp., MTS 1890-1927
Keresztury Dezső: Festetics György és a magyar irodalom. = ItK. 1963/5.
Keresztury Dezső: A magyar irodalom képeskönyve. Bp., Magyar Helikon-Móra, 1981
Keresztury Dezső: Híres magyar könyvtárak. Bp., RTV-Minerva, 1982
(Kisfaludy Sándor): A keszthelyi Helikon. = Tudományos Gyűjtemény, 1817. III. köt.

- Klanciczay Tibor – Szauder József – Szabolcsi Miklós: Kis magyar irodalomtörténet. Bp., Gondolat, 1961
- Négyesy László: Gróf Festetics György a magyar irodalomban. = Keszthelyi Helikon. Szerk.: Dr. Lakatos Vince. Keszthely, 1925
- Sági Károly: Adatok Festetics György és munkássága értékeléséhez. = Veszprém megyei Múzeumok Közleménye 6. Veszprém, 1967
- Szabó Dezső: A herceg Festetics család története. Bp., Franklin, 1928
- Szerb Antal: Magyar irodalomtörténet. III. kiadás. Bp., Magvető, 1978
- Tóth István: A keszthelyi Helikon nevének eredete. = Múzeumi Kurír, Debrecen, 1980/4
- Toldy Ferenc: A magyar nemzeti irodalom története. Bp., Szépirodalmi, 1987
- Dr. Váczy János: Gróf Festetic György és a magyar Helikoni ünnepélyek. = Vasárnapi Újság, 1886 évf.
- Váczy János: A keszthelyi Helikon. = Budapesti Szemle, CCCXLV sz. 1905
- Vereinigte Ofner Pester Zeitung, 1817. március 8.

Megjelent: Szabolcs András: *Az ifjúság Helikoni Ünnepegei Keszthelyen.* Nagykanizsa, Czupi Kiadó, 1998. 9-26 old.